

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף ק"י

אמר רבא שהנושא אשה צריך שיבדוק באחיה שנאמר על אהרון "ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון לו לאשה", והרי ממה שנאמר בת עמינדב אנו יודעים שהיא אחות של נחשון בן עמינדב, ולמרות זאת אמר לנו הפסוק שהיא אחות נחשון ללמדינו שהנושא אשה צריך שיבדוק באחיה.

ומביאה הגמרא תנא שאומר שרוב בנים דומין לאחי האם.

לעיל הובא בגמרא המעשה מספר שופטים שיהונתן בן גרשום היה כהן לעבודה זרה בביתו של מיכה, ומביאה הגמרא את הפסוק שאומר שבני דן באו לרגל באותו המקום ובאו לביתו של מיכה, "ויסורו שם ויאמרו לו מי הביאך הלום ומה אתה עושה בזה ומה לך פה" ומבארת הגמרא שהם תמהו על יהונתן כיצד יתכן שהוא כהן לעבודה זרה, ואמרו לו וכי לא מצאצאיו של משה אתה שנאמר עליו "אל תקרב הלום" ונאמר עליו "מה זה בידך" ונאמר עליו שאמר לו הקב"ה "ואתה פה עמוד עמדי" וכיצד יתכן שאתה תעשה כהן לעבודה זרה.

והשיב להם כך מקובלני מבית אבי אבא לעולם ישכיר אדם עצמו לעבודה זרה ואל יצטרך לבריות, אמנם מבארת הגמרא שהוא סבר שהכוונה לעבודה זרה ממש, אך לא הייתה הכוונה כך אלא שישכיר עצמו אפילו לעבודה שזרה לו, וכפי שאמר רב לרב כהנא הפשט נבילה בשוק וטול על כך שכן, ואל תאמר שאני אדם חשוב ועבודה זו אינה ראויה לכבודי.

ומספרת הגמרא שכאשר דוד ראה שממון חביב ביותר על יהונתן בן גרשום, הוא מינהו פקיד על האוצרות שנאמר בדברי הימים "ושבואל בן גרשם בן מנשה נגיד על האוצרות", והרי לא שבואל היה שמו אלא יהונתן שמו, וביאר רבי יוחנן שהוא נקרא שבואל כי שב לאל בכל לבו.

במשנה התבאר שהבנים יורשים את האב. ומבארת הגמרא מהיכן למשנה שהבנים יורשים את הרב, שהרי דין זה לא נאמר בפירוש בפסוק, אלא שהוא נלמד ממשמעות הפסוק "איש כי ימות וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו" ומשמע שאם היה לו בן הבן היה קודם לרשת את האב ולא הבת.

ושאל רב פפא את אביי מדוע לא מבארים שבא הפסוק לומר שאכן אם יש בן ירש הבן ואם יש בת תירש הבת, אך אם יש גם בן וגם בת שניהם לא ירשו.

עמוד ב'

ותמהה הגמרא שהרי אם אלו לא ירשו את המת מי ירשהו, וכי מושל העיר ירש אותו, ומבארת הגמרא שכוונת רב פפא הייתה לשאול שאם יש גם בן וגם בת שלא ירש אחד מהם הכל, אלא ירשו שניהם יחד, ומהיכן לנו שהבת אינה יורשת במקום שיש בן.

והשיב לו אביי שאם באמת היה דין הבן והבת שווים לעניין ירושה, לא היה הפסוק צריך לומר לנו שאיש שמת ואין לו בן שבתו תירש, כפי שלא צריך לומר שאם יש לאדם בן אחד הוא יורש אותו.

ועדיין שואלת הגמרא שאולי החידוש בפסוק הוא עצם זה שבת ראויה לנחלה ויורשת אף היא את האב, ואם כך אין ראיה שבא הפסוק לומר שבמקום שיש בן הבת אינה יורשת, אלא בא לומר את עצם הדבר שבת ראויה לירושה, ולכן היא יורשת יחד עם הבן אף במקום שיש בן. (רשב"ם)

ועונה הגמרא שאת הדין שבת ראויה לירושה לומדים מהפסוק "וכל בת יורשת נחלה", ולכן לא צריך את הפסוק "ואיש כי ימות וכן אין לו והעברתם את נחלתו לביתו" ללמד אותנו את עצם הדבר שבת יורשת, ולכן וודאי שבא הפסוק לומר שהיכן שיש בן הוא יורש ולא הבת.

ומביאה הגמרא שדעת רב אחא בר יעקב שלומדים את הדין שבמקום שיש בן הבן יורש את אביו ולא הבת, מהמעשה שהיה עם צלפחד שמת במדבר והניח רק בנות, וזה היה לפני שנאמר הדין שבת יורשת

את אביה במקום שאין בן, ובאו בנות צלפחד ואמרו למשה "למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן", ורואים מדבריהם שאם היה לצלפחד בן הבן היה יורש אותו ולא הבנות.

אך דוחה הגמרא את ראיית רב אחא, כי יתכן שאכן כך היה הדין לפני שהתחדש בתורה שבת יורשת את אביה, אך לאחר שהתחדש הדין שבת יורשת את אביה נתחדשה ההלכה אף שבת יורשת יחד עם הבן, ולכן אי אפשר ללמוד מכאן שהבן קודם לרשת את אביו במקום שיש בת, אלא ודאי שלומדים זאת מהפסוק לעיל "ואיש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו".

ואף רבינא ניסה לומר מקור אחר לדין שבמקום שיש בן ובת הבן יורש את אביו ולא הבת, מהפסוק "והעברתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו", ומשמע שהקרוב יותר קודם לירושה, והבין רבינא שהבן קרוב יותר לאביו מאשר הבת.

אך דוחה הגמרא שאין שום ראיה לכך שהבן קרוב יותר לאביו, שהרי הדינים שהבן עומד במקום אביו, הוא לגבי ייעוד אמה עבריייה לאשה, שבזה בת אינה עומדת במקום אביה כי היא לא שייכת בייעוד כי היא בת, אך אין זה מפני שאינה ראויה לעמוד במקום אביה. והדין שבן עומד במקום אביו וכשכגואל שדה אחוזה הוא חוזר לאביו ביובל, נלמד מכך שכשיש בן אין יבום, והרי אף כשיש בת אין יבום, ולכן אין כאן מעלה של הבן יתר על הבת, וממילא הבת והבן שווים בקורבתם אל האב, ואי אפשר ללמוד מ"הקרוב" שהבן קודם לבת בירושה.

ומביאה הגמרא מקור נוסף שאפשר ללמוד ממנו שהבן קודם לבת, שנאמר בפסוק "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם", ומשמע שדווקא בניכם נוחלים אתכם ולא בנותיכם.

ושואלת הגמרא שהרי נאמר בפסוק "למען ירבו ימיכם וימי בניכם" וכי יתכן שהכוונה שם רק לימי בניכם ולא לבנותיכם. אך דוחה הגמרא שלגבי ברכה וודאי שהכוונה לכל זרעכם, אך לגבי נחלה אם הבת והבן היו שניהם יורשים בשווה היה הפסוק צריך לומר והתנחלתם אותם לזרעכם אחריכם".

במשנה התבאר שהאחין מן האב נוחלין ומנחילין האחד את השני. ושואלת הגמרא מה המקור לכך שאחים מן האב דווקא יורשים האחד את השני ולא מהאם הרי נאמר בפסוק "ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו" ולא כתוב שדווקא אחיו מן האב יורשו.

וביאר רבה שלומדים זאת מבני יעקב שנאמר בהם "שנים עשר עבדיך אחים" אך שהיו אחים רק מהאב ולא מהאם, ורואים ש"אחיו" שנאמר בפסוק לגבי נחלה הכוונה לאחים מהרב ולא אחים מהאם.

אך שואלת הגמרא מדוע היה צריך רבה ללמוד זאת מבני יעקב, הרי נאמר בפסוק ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אתה" והרי רק משפחת האב קרויה משפחה שנאמר "למשפחותם לבית אבותם" ומשפחת אם אינה קרויה משפחה. ולכן וודאי שאין האחים מן האם יורשים האחד את השני.

ואומרת הגמרא שבאמת זה המקור לדין שאחים מן האם אינם יורשים אחד את השני, ומה שאמר רבא שלומדים מבני יעקב שאחים הכוונה אחים מן האב ולא מן האם זה לגבי דין יבום, שאין אחים מן האם מייבמים את אשת אחיהם אלא רק אחים מהאב.